

Makspris på strøm på 1-2-3

Rødts plan for å innføre makspris på strøm til hjem og næringsliv, og sikre en storstilt innsats for energieffektivisering

Makspris på strøm på 1-2-3

Utgitt av Rødts stortingsgruppe, februar 2025.

Rødts plan for å innføre makspris på strøm til hjem og næringsliv, og sikre en storstilt innsats for energieffektivisering

Rødts stortingsgruppe

Postadresse: Stortinget, Postboks 1700 Sentrum, 0026 Oslo

E-post: postmottak.rodt@stortinget.no

Telefon: 23 31 23 95

Rødt

Adresse: Storgata 33, 0184 Oslo

E-post: roedt@roedt.no

Telefon: 22 98 90 50

Innhold

Forord	5
Kapittel 1: Strømpriskrisens konsekvenser	10
Kapittel 2: Vurdering av ulike tiltak mot konsekvensene av strømpriskrisen	21
Kapittel 3: Demokratisk kontroll over krafta	28
Kapittel 4: Rødts forslag til makspris	30
Kapittel 5: Tidenes løft for energieffektivisering	36
Kapittel 6: Et forutsigbart og rettferdig flerprissystem	39

Foto: Inne Pedersen

Forord

Strøm er ikke en vanlig forbruksvare. Strøm er en nødvendighet, har i Norge historisk vært et fellesgode og er en del av vår felles infrastruktur. Derfor må strøm også behandles som det. Når lokalsamfunn har ofret verdifull natur, og folk og næringsliv har finansiert utbyggingen over strømregningen, har det vært en del av samfunnskontrakten at fellesskapet skal ha tilgang på kraft til en rimelig pris. Strøm i Norge, fra fornybar vannkraft, er heller ikke dyr å produsere. Vi har bygd landet på dette. De siste fire årene med høye strømpriser har vist oss at denne samfunnskontrakten er brutt. Det har skjedd gjennom en rekke politiske avgjørelser om liberalisering av energiloven, nye utenlandskabler og tilknytning til EUs energiunion.

Vi må ta tilbake den demokratiske, nasjonale kontrollen over krafta

Vi trenger demokratisk styring over fellesskapets kraftressurser. Ressursene er stort sett eid av fellesskapet, og vi har et stort kraftoverskudd. Det er et samfunnsspørsmål hva vi skal bruke kraft på, om vi skal sende strøm ut av landet og hva den skal koste for folk og næringsliv her til lands. Derfor må dette styres demokratisk. I denne planen beskriver vi hvordan vi kan få det til.

Det haster å ta grep. Vi er i ferd med å miste et av Norges viktigste konkurransefortrinn. Like rundt hjørnet truer flere energidirektiver fra EU, som vil integrere oss for fullt i EUs energiunion og pålegge full markedsstyring av energisektoren. Men det er enda mulig å snu. Vi kan flytte makt og ta tilbake kontrollen fra direktører i statsforetak og kraftselskaper som styrer etter avkastning og høye strømpriser, den europeiske strømbørsen og EU. Vi må heller ta demokratiske beslutninger etter nasjonale hensyn, som tjener folk og næringsliv.

Rødts plan oppsummert

1: Sett en nasjonal makspris for hva kraftselskapene kan ta betalt for strøm

Vi må ta krafta til folk og næringsliv i Norge av strømbørsen, stanse prissmitten, og sette et tak for hva strømmen kan koste. Rødts forslag er en makspris for hva kraftselskapene kan ta for strømmen, basert på kostnadene for norsk kraftproduksjon. For 2025 foreslår vi 35 øre/kWt før avgifter. Med dette må det følge noen reformer av kraftpolitikken som sørger for forsyningssikkerheten, først og fremst med leverings- og forsyningsplikt for kraftselskapene og eksportkontroll.

I tiden det tar å få dette på plass, støtter vi alle tiltak som reduserer prisen i sluttbrukermarkedet til et rimeligere nivå, altså gjennom strømstøtte til husholdninger og bedrifter

2: Innfør et forutsigbart og godt flerprissystem som reduserer nettleia og el-avgiften for ordinært forbruk, og gjør at det lønner seg å energieffektivisere for alle, alltid

God tilgang på strøm til en rimelig pris er avgjørende for både velferd og verdiskaping. Selv om Norge enda har et stort kraftoverskudd, bør vi forvalte ressursene våre fornuftig. Rødt er mot at strømsparing skal skje gjennom at folk utsettes for prissjokk fra strømbørsen.

Vi vil endre innretningen på nettleia og el-avgiften, så den premierer strømsparing og energieffektivisering, og gjør luksusforbruk dyrere. Det settes en nasjonal makspris på nettleien for gjennomsnittlig forbruk, og faste nasjonale maksimumstakster for over- og underforbruk. Veksten i nettleien de neste årene begrenses til 10 %. Øvrige investeringer må vurderes tatt over statsbudsjettet. Til sammenligning anslår NVE en vekst på 25 % i nettleien de neste årene. Senker du forbruket litt, skal du få en ekstra stor effekt på strømregninga, samtidig som prisen er forutsigbar og rimelig for alle med et normalt forbruk.

El-avgiften på vanlig forbruk settes vesentlig lavere enn i dag, særlig om vinteren, mens det settes en «luksus-takst» for de som bruker mer

enn dobbelt så mye som gjennomsnittlig forbruk for sin bolig- eller næringstype. For boliger skal det tas høyde for bygningens alder, størrelse, lokalt klima og tid på året.

Denne modellen er lett å gjennomføre for myndighetene, og enklere å forstå for folk og bedrifter enn dagens system, med kryssende prissignaler fra både strømpris og nettleie. Endelig kan vi få fart på energieffektiviseringen i Norge, uten at vi gjør det unødvendig dyrt for folk.

Rødt vil i tillegg gjennomføre en rekke aktive grep for å prioritere kraft og stanse strømsløsning.

3: Kutte i momsen på strøm

I tillegg går vi inn for at momsen reduseres fra 25 til 15 prosent. Ikke bare for nettleie, slik regjeringa har varslet at de vil foreslå, men også for selve strømmen, inkl. alle avgifter og påslag. Noen varer har lavere moms fordi de er så nødvendige for oss. Rødt mener dette også bør gjelde noe så viktig som strøm.

Med vår modell kan husholdninger og vanlige bedrifter regne med å få kuttet rundt 40 % av strømregninga si. Er du flink på å holde strømbruken nede sparer du fort mye mer.

Rødt vil ha konkrete grep på plass før valget. Vi mener dette bør innføres raskt, innen 1. september eller tidligere.

I dette notatet oppsummerer vi også strømpriskrisens konsekvenser og ser nærmere på de ulike løsningsforslagene som har kommet. Vi kommer med gode eksempler på hva Rødts modell faktisk kan bety for innbyggerne i Norge i praksis. Rødt har planene på plass og vi er klare for å forhandle knallhardt og gjennomføre det vi får styrken til å drive fram. I stortingsvalget er det velgerne som avgjør veien videre.

God lesning!

Marie Sneve Martinussen, leder i Rødt

Sofie Marhaug, 2. nestleder i Rødt

Kontroll over krafta

Andre viktige tiltak Rødt jobber for:

- Nei til nye utenlandskabler, inkludert nye Danmarkskabler
- Reforhandling av avtalene om utenlandskablene til Storbritannia og Tyskland
- Nei til EUs fjerde energimarkedspakke
- Innføring av konsesjonsbehandling av kraft som sikrer prioritering, framfor «førstemann til mølla»
- Etableringsstans av datasentre, utover offentlig infrastruktur
- Stanse elektrifiseringen av sokkelen og Melkøya-anlegget
- En nasjonal plan for oppgradering av eksisterende vannkraftverk

Så mye kan en vanlig familie i en gjennomsnittlig måned spare på Rødts modell:¹

	Dagens modell med strømstøtte	Rødts modell
800 kWt strøm	528 kr	240 kr
Påslag til strømselskap	64 kr	32 kr
Nettleie	344 kr	276 kr
Avgifter og moms	413 kr	193 kr
Totalsum	1349 kr	741 kr

Rødts kraftplan: Kraft til folk og foredling

Lurer du på hva Rødts plan for å sikre nok kraft til utslippskutt og nye jobber er?

Les vår kraftplan på rødt.no/kraftplan

Kapittel 1: Strømpris- krisens konsekvenser

Gjennom 100 år har vi bygd landet på tilgang til rimelig vannkraft, til nytte for folk og verdiskaping over hele landet. I dag har Norge forlatt denne linjen gjennom en rekke politiske valg. Energiloven av 1990, nye utenlandskabler og tilslutningen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet, Venstre og MDG i 2018 til EUs tredje energimarkedspakke har overlatt prisfastsettelsen på strøm til en internasjonal strømbørs. De siste tre årene har folk og næringsliv merket dette for fullt, som følge av høye priser på gass som smitter over på prisen for norsk vannkraft.

Kraftforsyningen i Norge hviler fortsatt på noen avgjørende faktorer:

- Den er basert på fornybar energi som ikke medfører klimagassutslipp, i motsetning til de fleste andre land.
- Energien er rimelig å produsere. Snittprisen for vannkraftproduksjon i Norge, som utgjør nesten 90 prosent av den norske kraftforsyningen, er under 13 øre per kilowatttime.²
- Den fornybare, rimelige kraftproduksjonen er stort sett eid av folket i fellesskap.

Når vi også har et kraftoverskudd som har vokst de siste årene, burde alt ligge til rette for rimelige kraftpriser. Likevel ser vi det motsatte i Sør-Norge. Vannkraften burde kommet alle til gode, og gjøre at vi beholder og utvikler miljøvennlige arbeidsplasser i hele landet.

Vi har ikke fått høye priser fordi vi har mistet kraftoverskuddet, eller fordi kostnadene til kraftproduksjon har blitt høyere. Det skyldes politiske valg som har integrert den norske vannkrafta tett inn i et europeisk marked gjennom nye utenlandskabler.

Med kablene til Tyskland og Storbritannia ble eksportkapasiteten fra Sør-Norge doblet. Vi knyttet oss til to store markeder med langt høyere

energipriser enn oss. Det er prissmitten gjennom utenlandskablene som gjør at skyhøye europeiske energipriser fører til skyhøye priser på norsk vannkraft i Norge.

Kraft til folk

Strøm skal ikke være en luksusvare. Det er et helt grunnleggende behov. Dette gjelder særlig i kalde Norge hvor andre former for oppvarming ikke er like tilgjengelige, eller ikke er ønskelige. Vi må sikre at folk flest sitter igjen med mer, framfor at enkelte må velge mellom varme og mat på bordet. Noen påstår at vi trenger høye strømpriser for å unngå sløsing eller rasjonering. Men med dagens markedssystem ender vi opp med at de med dårligst råd rasjonerer, krafteksporten bare fortsetter, og de rikeste kan fortsette å sløse som før. Rødt vil ha en mer rettferdig modell.

Kraft til foredling

Kraften skal gå til folk, men også til foredling. Konkurransefortrinnet til Norge har aldri vært lave lønninger eller lave skatter. Våre fortrinn skal være kompetansen og produktiviteten til arbeiderne i Norge, sammen med tilgangen på rimelig, ren kraft. Da kan ikke målet være likest mulige strømpriser som våre konkurrenter i Europa, og fri flyt av strøm ut av landet. Da vannkraftutbyggingen ble gjennomført, var det en del av samfunnskontrakten at det skulle sikre tilgang på rimelig kraft og legge grunnlaget for industriproduksjon i Norge. Denne samfunnskontrakten er nå i ferd med å brytes. Kraftbransjen vil operere som en næring for seg selv, ikke som en del av infrastrukturen i samfunnet. Det vil Rødt endre på.

I dette notatet går vi gjennom konsekvensene av de økte strømprisene de siste fire årene. Hvem som har tjent på de høye prisene, og hvem som har tapt. Vi drøfter de ulike forslagene som finnes til kompensasjonsordninger og andre tiltak for lavere pris til strømkundene. Til slutt viser vi Rødts plan for å innføre en makspris både på strøm og nettleie, kutte i momsen og el-avgiften, og få på plass et flerprissystem som gjør at energieffektivisering nytter og luksusforbruk straffer seg.

Hvem har måttet betale for de høye strømprisene?

Konsekvenser for husholdningene

Statistikk fra SSB viser at husholdningene i Sør-Norge ³ hadde samlede strømavgifter på 100 øre/kWh ⁴ i snitt i perioden 2010-2020. I perioden 2021-2023 var utgiftene i snitt 165 øre/kWh.⁵

Dette er en formidabel økning vi ikke har sett på noe annet samfunnsområde.

Selve strømprisen, etter strømstøtte, doblet seg fra 36 øre til 72 øre i Sør-Norge. Avgiftene økte med 70 %, blant annet fordi momsen følger strømprisene. Nettleien gikk opp 18 % fra 2010-2020 til 2021-2023. Det er færre tall tilgjengelig for 2024 nå, men i forarbeidet til lønnsoppgjøret ble det lagt til grunn en like høy økning i nettleien, bare fra 2023 til 2024 igjen, på 18,25 % for husholdningene.⁶

Nettleia stiger når det bygges ut mer nett, men også når kraftprisen øker og når det blir mer arbeid med balansering av nettet, som følger av nye utenlandskabler.

Høsten 2022, etter ett år med strømpriskrise, utga Statistisk Sentralbyrå (SSB) en rapport om fordelingsvirkningene av de høye strømprisene.⁷

Hovedfunnet var at strømbruken naturligvis øker i takt med inntekten, i snitt. Men rapporten slår også fast at variasjonen er stor. Mange med lav inntekt har gamle hus som er lite strømeffektive. Mange med høy inntekt har hatt råd til investeringer som kutter strømforbruket mye. Strømprisene slår mye hardere hvis du har lav inntekt enn for de med høy inntekt. Det er særlig ille for trygdemottakere, eneforsørgere og hvis du mottar bostøtte.

Når du har lav inntekt kutter du heller andre utgifter, enn å kutte strøm. For dem er det ikke så mye strømforbruk å kutte på kort sikt. Muligheten til å kutte forbruk er størst hos de med store boliger, men det krever betalingsevne. Det tyder på at andre virkemidler enn høy pris trengs for å sikre energieffektivisering.

Flere undersøkelser peker på at folk er lite prisfølsomme på kort sikt når det kommer til strøm, og man ser bare noen prosentvis endring i de dyreste timene.⁸ Kortsiktige kutt i strømforbruk medfører gjerne store velferdstap.⁹ Det er gammel og velkjent kunnskap at høye strømpriser går hardest utover de som har minst.¹⁰

For leietakere er problemet særlig stort. Forbrukerrådet har avdekket at 1 av 3 leietakere sliter med å holde rom varme på kalde dager. Energifattigdom er utbredt blant de som leier bolig.¹¹ Vi vil ha ordninger som også sikrer trygghet og støtte for leietakere.

Konsekvenser for offentlig sektor

De høye strømprisene koster også dyrt for stat og kommune. Bare noen kommuner har kraftinntekter som kompenserer for dette. Regjeringen har anslått at staten hadde strømavgifter i Sør-Norge som var nesten fem ganger så høye i 2022 som i 2019, og de var fortsatt over det dobbelte av normalen i 2023. For kommunene gikk de rapporterte strømavgiftene opp nesten 60 % fra 2019 til 2022.¹²

Konsekvenser for næringslivet

Fra 2019 til 2021 økte kraftprisen til tjenesteytende næringer med 56 %. Til industri som ikke er kraftintensiv økte den med 58 %.¹³

Flere rapporter har sett på strømprisenes konsekvenser for norske bedrifter, blant annet Vista Analyse og DNV for Olje- og energidepartementet i 2022. Rapporten deres viser at omsetning og drift av fast eiendom er næringen som er mest strømvhengig. 6 prosent av varekjøpet deres er elektrisitet. Jordbruket er nest mest strømvhengig. En del tjenesteytende næringer bruker også mye strøm: undervisning, detaljhandel, offentlig administrasjon, organisasjonsvirksomhet, sports- og fritidsaktiviteter og overnattings- og serveringsvirksomhet.

Økte strømpriser i Norge fører til at alle andre varer blir dyrere. Strøm er en innsatsfaktor i det meste som er av samfunnsaktivitet. Til slutt er det nesten alltid forbrukeren som betaler. Rimelige strømpriser er viktig for å holde inflasjonen nede.

Statistisk Sentralbyrå kom i 2022 med en rapport om strømprisenes påvirkning på næringslivet.¹⁴ For de fleste bedrifter er ikke strømgregningen det viktigste. Likevel er det mange bedrifter som blir rammet hardt. Eiendomsbransjen merker det først, men regningen sendes videre. Denne effekten kan bidra til at strømprisenes påvirkning er vanskelig å fange opp. Det ender kanskje med at husleia øker, og det blir vanskelig å se den fulle effekten strømprisene har.

Det at så mye av strømforbruket går til eiendom, peker på at energieffektivisering i bygg er viktig. En maksprismodell som Rødt foreslår, som er kombinert med et flerprissystem på nettleien til både husholdninger og vanlig næringsliv som ikke er kraftkrevende, kan være en god løsning. Det vil være enkelt og målbart hvordan man kan kutte strømutgiftene gjennom å redusere strømbruken, uten at ordinær, nødvendig strømbruk blir prissatt høyt. Rødt tror heller på gulrot enn pisk i dette spørsmålet.

Generelt finnes det dessverre færre statistikker over næringslivets strømutgifter, fordelt på landsdeler eller fylker, enn det gjør for husholdninger. Det er derfor vanskeligere å måle næringslivet i Sør-Norge sine utgifter særskilt.¹⁵

Konsekvenser for kraftforedlende industri

Næringene med høyest forbruk av kraft er produksjonen av metaller og produksjonen av papir og papirvarer. De bruker henholdsvis 12 og 19 prosent av utgiftene til varekjøp på strøm. Kjemisk industri bruker 3 % og sementproduksjon bruker under 2 %.¹⁶

Rapporten fra Visma Analyse viste at strømprisøkningen for kraftintensiv industri fra 2019 til 2021 var 18 %. Disse bedriftene ble i stor grad reddet av å ha mange fastpriskontrakter. Samtidig viser SSB sin rapport til et betydelig strømsjokk for kraftkrevende industri i Sør-Norge, og innrømmer at de ikke fullstendig klarte fange det opp med sin metode.¹⁷

De Facto viser i sin rapport «*Strøm som fellesgode eller markedsvare?*» fra 2024 hvordan økte strømpriser har gitt økt inflasjon, høyere rente og dårligere økonomi for både forbrukere, kommuner og bedrifter, og undergraver også mulighetene for faktisk grønn industri, samtidig som det på sikt vil kunne utradere dagens kraftforedlende industri fullstendig.¹⁸ Prisene har stabilisert seg på et høyt nivå, som er nærmere det vi er vant med fra andre europeiske land, enn her hjemme.

Som de skriver:

«Men forskjellen på gjennomsnittlig strømpris i perioden 2010-2020 og gjennomsnittet i 2021 var altså 43 øre, og opp mot gjennomsnittet for 2022 er det hele 153 øre. Enten vi legger Norsk Industri, Industriaksjonen eller De Factos analyser til grunn, så vil de prisene vi har hatt siden 2021 i praksis utradere hele den kraftforedlende industrien når fastpriskontraktene går mot slutten. Det er heller ikke noen som er uenig i en slik virkelighetsbeskrivelse. Den kraftforedlende industrien i Norge lever av forutsigbar tilgang til billigere kraft enn i våre naboland.»

Et godt eksempel på dette er at kraftforbruket i norsk industri mellom januar 2022 og sommeren 2023 ble redusert fra 19,5 TWh til 17,6 TWh, eller om lag 10 prosent.¹⁹ Dette skyldes ikke energieffektivisering, men redusert produksjon. Utslippstallene for 2023 pekte på reduksjon i industriens produksjon.²⁰ Vi vet at både Elkem, Hydro og Alcoa stengte ned deler av produksjonen sin midlertidig dette året.

Når Norge skal kutte utslipp, er en hovedgrepene at norsk industri skal veksle fossil energi ut med fornybar energi. De høye strømprisene saboterer dette.

Vannkraftprodusentene tilbyr ikke rimelige kraftkontrakter. Da går prosessindustrien inn for vindkraft.

Med stabilt høyere strømpriser, mister vannkraftprodusentene insentiv til å inngå kraftkontrakter industrien kan leve med. Vannkraftprodusentene, særlig de med vannmagasiner, vil helst utnytte pristoppene og tjene penger når spotprisen er høyest. De har også mye makt til å påvirke når disse

pristoppene oppstår. For dem er det ugunstig å ha lovet bort kraften på rimelige kontrakter.

I Høyanger kommune i Vestland fylke ser vi tydelig hvordan dette utspiller seg. Både kommunen og fylket har et stort kraftoverskudd. Statkraft produserer over 1 TWh lokalt. Kommunen har et kraftoverskudd, også etter at hjørnestensbedriften, Hydros aluminiumsverk, har fått sitt. Nå har aluminiumsverket planer om å bruke mer strøm, blant annet for å kutte utslipp. Heldigvis er det et stort kraftoverskudd i regionen, selv om det ikke er noe vindkraft i dette prisområdet. Det bør vel gå an å få rimelige kraftkontrakter fra denne produksjonen?

Tilsynelatende ikke. Hydro har 4 TWh i kraftkontrakter som går ut til 2030. De sier lite om hvorfor disse ikke kan fornyes til konkurransedyktige vilkår. Det selskapet snakker om, er å bygge vindkraft.

Hydro har gått sammen med kraftselskapet Eviny om å bygge 1 TWh vindkraft i fjellene over Høyanger. De kan inngå en kontrakt med vindkraftverket om kraftleveranser. Vindkraftverk produserer når de kan. De kan ikke påvirke strømprisen direkte, slik som vannkraftverkene kan. Derfor er det mer lukrativt for dem å inngå fastpriskontrakter til ca. 35 øre/kWh. Men når det ikke blåser må kraften likevel skaffes fra vannkraftverkene.

Om kontraktene ikke er riktig designet, kan det bli fatalt. En del av Europas største vindkraftanlegg, Markbygden Ett, gikk konkurs som følge av en kontrakt de ikke klarte oppfylle ovenfor akkurat Hydro, på grunn av lite vind.

Prisen for at vannkraftselskapene ikke vil inngå konkurransedyktige fastprisavtaler med industrien, og heller selge strøm til spotpris, er økt press for uregulerbar vindkraft med store naturinngrep. En makspris innenlands vil stanse dette.

Nettleiemodellen vi beskriver i denne planen gjelder for vanlig næringsliv med forbruk opp til 100 000 kWt/0,1 GWt årlig, men vi ønsker å få utredet en slik progressiv modell for industrien også. Grensen vi setter for vekst i nettleien vil også gagne industrien. Utover dette vil vi beholde industriens ordninger for nettleie, til en ny modell er utredet.

I tillegg vil vi ha krav til energieffektivisering i Co2-kompensasjonsordningen, pålegg om utnyttelse av overskuddsvarme, samt en obligatorisk plan for energieffektivisering i langsiktige kraftkontrakter.

Strømprisene kan ramme arbeidsfolk hardere enn bedriftseierne

Spotmarkedet med fri prisfastsettelse skaper et ekstra marked for industribedrifter med langsiktige kraftkontrakter. Under den verste perioden av strømpriskrisen så vi hvordan flere industribedrifter stengte ned produksjon, for å selge kraften videre til høystbydende på spotmarkedet.

Elkem stengte ned to ovner i 2022-2023.²¹ Heldigvis rammet ikke nedstengingen de ansatte. Hydro stengte også ned produksjon i 2022. Da var det markedssituasjonen i Europa som ble brukt som hovedargument, men de valgte naturligvis å stenge ned de fabrikkene som lå i det dyreste prisområdet i Norge.²² Da Alcoa på Lista stengte ned deler av produksjonen, var det strømprisen som var årsaken.²³

I disse tilfellene slapp de ansatte permittering. Men over tid er det ikke like åpenbart at arbeidsplassene er sikre. Om bedriftene tjener mer på å selge strøm enn metall, selger de strøm. For eksempel tyder Hydros kvartalsrapporter på at deres salg av strøm på spotmarkedet øker.²⁴ Det gjør Norge til en svakere industrinasjon, og vi går i retning en råvareøkonomi. Det svekker Norge generelt og arbeiderklassen spesielt.

En makspris innenlands vil fjerne mulighetene til å tjene stort på strømsalg, heller enn industriell foredling.

Hvem har tjent på de høye strømprisene?

De offentlig eide kraftselskapene

Tall fra Statistisk Sentralbyrå peker på en enorm inntjening hos kraftselskapene. Driftsresultatet til produsentene av vannkraft økte fra 17,7 milliarder i 2020, hvor strømprisene var relativt lave, til 55 milliarder i 2021. Det året var strømprisene normale fram til høsten, hvor prissmitten fra Europa ble ekstrem og prisene føk opp. I 2022 hadde de et resultat på 106 milliarder, mens det ble 75 milliarder i 2023.

Etter skatt satt selskapene fortsatt igjen med mye: Resultatet etter skatt doblet seg fra 12,6 til 25,3 milliarder fra 2020 til 2021, og ble videre 36 milliarder i 2022 og 34 milliarder i 2023.

De offentlige kraftselskapene bruker heller ikke pengene sine på bare drift, utbytte til eiere og investeringer i oppgraderinger.

De siste årene har vi sett flere eksempler på hvordan offentlige kraftselskaper bruker den enorme inntjeningen sin på å utvide selskapene sine i nye sektorer. Lyse, kraftselskapet for Sør-Rogaland, har blant annet slått seg opp på tele-tjenester gjennom et oppkjøp til hele 5.5 milliarder. Å Energi har tapt penger på investering i batterifabrikk. Bare i 2023 tapte de 89 millioner, men de har fortsatt å skyte inn mye høyere beløp enn dette, og stille store beløp i sikkerhet for fabrikkens Tomorrow, som nå er i krise. De offentlige kraftselskapene prioriterer å vokse inn i nye markeder, heller enn å være bedrifter med et samfunnsansvar for rimelig, sikker kraftforsyning. Vi vet også at kraftbransjen har et skyhøyt lønnsnivå med fete bonuser for ledelsen.²⁵ Å selge strøm dyrt premieres gjerne i bonusordningene.²⁶ Det verste eksempelet er bonusene på mange millioner til et knippe krafthandlere i Statkraft

Private kraftselskaper

Ved starten av 2024 var 81 % av all kraftproduksjon i Norge offentlig eid. 5 % var eid av norske private interesser, mens 14 % var eid av utenlandske selskaper.

Innen stor vannkraft er 92 % i offentlig eierskap og 8 % privat. I småkraft er det ca. 50/50, mens i vindkraft er 77 % i privat eierskap, hvor det aller meste er utenlandsk eid.²⁷

Med andre ord har ca. hver femte krone tjent på strøm gått i private kraftselskapers lommer. Riktignok er en del vindkraft solgt på faste kontrakter, hvor prisene er lavere enn spotpris, men det endrer ikke faktumet at langt fra alle pengene som tjenes på de høye strømprisene ender hos det offentlige. Fra å slite økonomisk, gikk vindkraftindustrien med milliardoverskudd i 2021 og 2022, før de fikk en høy skatteregning i 2023.

Flere rapporter har pekt på at de høye prisene har ført til en enorm inntjening og at det er snakk om at vindkraftselskapene henter ut en grunnrente fra vindkraftproduksjonen.²⁸

Det ble innført en grunnrenteskatt på vindkraft i 2023, men etter at regjeringen inngikk forlik om skatten med høyreside, endte den opp med å være så dårlig utformet at det ikke hentes ut en netto gevinst til staten enda.²⁹ På sikt er det mulig at staten vil hente inn en gevinst, når overgangsordningene går ut.³⁰ Å sette en makspris er en annen metode som sikrer at gevinsten, rimelig strøm, går til folk og foredling, ikke privat profitt til vindkrafteierne.

Staten

Fra 2021 til 2024 tjente staten 192 milliarder på kraftsektoren. Inntjeningen er enormt mye høyere enn før; i 2019, da prisene var på et historisk normalt nivå, tjente staten bare ¼ av det de gjorde i 2023.³¹ ³² Bare 71 milliarder ble betalt ut i strømstøtte, reduserte avgifter og støtte til energieffektivisering.³³

Staten har gått titalls milliarder i pluss på de høye strømprisene.

Samtidig som staten har tjent godt, er det verdt å understreke at ekstraskatter på kraftselskapene ikke har fungert like godt som planlagt.

I regjeringens «krisebudsjett» for 2023 ble det både innført et høyprisbidrag og en økt grunnrenteskatt på vannkraft. Gjennom høyprisbidraget tok staten inn skarve 7,4 mrd., en brøkdel av det man anslo i statsbudsjettet.³⁴

Fra grunnrenteskatt på vannkraft utgjør økninga i satsen man gjorde i 2023-budsjettet bare 3,5 mrd. med dagens priser. Anslaget var 11,2 mrd.³⁵

Dette tyder på at skattlegging av selskapene, for så å betale pengene ut til folk, er lettere sagt enn gjort. Rødts modell for makspris vil sørge for at gevinsten havner hos fellesskapet.

Kommuner og fylker

Det er store forskjeller i konsekvenser av de høye strømprisene for kommuner og fylker. Noen sitter igjen med enorme strømregninger som forsterker krisen i kommuneøkonomien, mens andre tjener fett. Noen kommuner og fylker har tjent ca. 58 milliarder på kraft fra 2021 til 2023. Tall for 2024 er ikke tilgjengelig.^{36 37} Fra 2019 til 2023 økte inntektene til disse kommunene med nesten 80 %.

Rødt er for at kraftkommunene skal få inntekter som kompenserer for de naturinngrepene de har ofret for kraftproduksjon, og vil at deres andel av inntektene skal økes.

Likevel er vi for en makspris. Inntektene fra skyhøye strømpriser fører til enorm geografisk ulikhet, og opphopning av kapital i kraftselskapene. Kraftselskapene eies ikke bare av kommuner hvor det produseres mye kraft. De eies også av kommuner som nesten ikke har ofret noe natur for kraftutbygging, som Oslo og Bergen.

Heldigvis har historien vist at kraftkommuner har fått gode inntekter også når prisene har vært på det nivået Rødts makspris er på.

Kapittel 2: Vurdering av ulike tiltak mot konsekvensene av strømpriskrisen

En særnorsk forestilling om at folk sløser om de ikke betaler prisen fra strømbørsen

Verdensmestre i sløsing?

Noen mener nordmenn vil sette verdensrekord i strømsløsing om de betaler en pris på gjennomsnittet av prisen fra 2010 til 2020, tidsperioden regjeringens foreslåtte fastpris og Rødts makspris er basert på. Det er en påstand basert på en ekstrem tro om at vi opererer som markedsaktører i enhver sammenheng, og illustrerer hvor sterk ideologien om markeds mennesket står i norsk offentlighet. I praksis er det selvsagt ingen som sjekker strømprisen for hver time og står opp om natten for å vaske klær - men viktige premissleverandører i det offentlige ordskiftet om kraft formidler likevel denne myten. Rødt avviser denne forestillingen.

Tallene til SSB viser at energiforbruket i husholdningene og fritidsboligene gikk ned med 18,5 % på nettopp disse ti årene!³⁸ Dette er medregnet mye mer elbillading. Tallene er ikke temperaturjustert, og mange faktorer spiller inn. Men det viser at endringer i energibruk ikke bare henger sammen med pris.

I Lærdal kommune i Vestland fikk alle innbyggerne tilbud om fastprisavtale på 32 øre. Der var erfaringen at strømforbruket ikke ble høyere enn andre steder.³⁹

Et særnorsk oppheng i at strømkunder skal være på børsen

Rødt vil ha en fast makspris på strøm nasjonalt, og et forutsigbart flerprissystem gjennom nettleia som ikke endrer seg flere ganger i døgnet eller uka.

Det er urimelig at norske husholdninger, småbedrifter og konkurranseutsatt industri skal betale en pris for ren norsk vannkraft, som er satt basert på prisene på gass på kontinentet som vannkraften konkurrerer med på strømbørsen.

Selv i EU er det sterke krefter som vil fjerne gassprisens uproporsjonale påvirkning på prisen til husholdninger og industri. Blant annet ble dette trukket frem i den mye omtalte Draghi-rapporten om Europas konkurransekraft høsten 2023.⁴⁰ I Norge, som ikke bruker gass- eller kullkraft i kraftforsyningen, og har et stort fornybart kraftoverskudd, er dette enda mer urimelig.

Gjennomganger av sluttbrukermarkedet for strøm i Norge og europeiske land viser at husholdninger i Norge er mye mer eksponert for strømbørsen enn de er i andre land. I Tyskland er kundene nesten ikke eksponert for spotprisenderfra i det hele tatt.⁴¹

Når EU og europeiske land diskuterer endringer i strømmarkedet, er det å beskytte strømkundene enda mer fra svingningene på strømbørsen et sentralt element.⁴² Der legges det ikke opp til at satsing på energieffektivisering avhenger av at strømkunder betaler spotprisen fra strømbørsen.

Flat utbetaling

Ett forslag som ofte har kommet opp i strømdebatten er å innføre en flat utbetaling til alle strømkunder, per prisområde.⁴³ Kraftbransjens lobbyorganisasjon Fornybar Norge har tatt til orde for å erstatte strømstøtten med en slik ordning.⁴⁴ Forslaget går ut på at strømkunder bør bare betale prisen som settes på den internasjonale børsen, uansett, men at husholdningene skal få en større del av kraftselskapenes overskudd tilbake, flatt.

Hvordan dette skal finansieres virker uklart. Bransjen fikk panikk Da de måtte betale ekstra skatt når prisen gikk over 70 øre. MDG, som ønsker en flat utbetalingsordning, var også mot en slik skatt. Så fra de som ønsker en slik modell virker det ikke være vilje til å kreve inn mer skatt når prisene er veldig høye, eller øke noen skatter generelt. De siste årene har også vist at økte skatter på kraftbransjen gir færre inntekter til staten enn forventet. Med andre ord må en slik ordning finansieres fra inntektene staten allerede tar inn. Det begrenser hvor mye høyere utbetalinger det kan gis.

I tillegg medfører modellen at en person som bor i et gammelt hus hun ikke har hatt råd til å pusse opp, skal måtte betale en spotpris som kan gå helt opp til 13 kroner. Men hun skal få like lite tilbake som en som bor i et nytt, oppusset hus som er veldig energieffektivt.

De som vil ha en flat utbetaling påpeker gjerne at strømstøtten er usosial, ettersom de som bruker mest strøm tjener mest, og får mest strømstøtte tilbake. Men når Statistisk Sentralbyrå har gjennomgått dette, viser det seg at sammenhengen ikke er så enkel. Det er en enorm variasjon i strømforbruket til de som tjener mye, og hos de som tjener lite. En forutsigbar makspris treffer mye bedre.

De som foreslår en flat utbetaling har heller ikke noe svar på hvordan næringslivet og konkurranseutsatt, kraftførelende industri skal beskyttes. Ordningen lar kraftbransjen fortsette å eksistere som en stat i staten, som får ta skyhøyt betalt for kraft som er rimelig å produsere. Regningen for kraftbransjens skyhøye priser vil fortsette å ramme de som har minst fra før hardest.

Regjeringens strømstøtte

Dagens strømstøtte er lagt opp slik at alle betaler spotpris opp til 75 øre/kWh før moms. Over dette blir strømkundene kompensert for 90 % av beløpet – og rammes fortsatt av 10 % av strømbørsprisenes utslag.

Noen mener dagens strømstøtte er mer enn god nok. Men den har store konsekvenser. Den når kun husholdningene, og når den først slår inn, er det på et dobbelt så høyt nivå som historiske priser. Og den tar ikke hele regninga. Prisene har vi sett kan gå opp til 13 kroner, og etter strømstøtte betaler du fortsatt 2 kroner før alle avgifter eller nettleie.

Både Høyre og regjeringen vil holde fast på denne ordningen, selv om staten beholder mye mer enn de betaler ut og ordningen gjør alle husholdninger i Norge til klienter av staten. Ordningen dekker over de store konsekvensene strømprisene har for resten av samfunnet, blant annet både offentlig sektor, næringslivet, industrien. Ordningen er også politisk ustabil, i motsetning til de mer strukturelle grepene Rødt foreslår. Alle strømstøtteordningene kan endres med et pennestøk en sen kveld i forhandlinger om statsbudsjett.

Subsidiert fastpris (f.eks. «Norgespris»)

Regjeringen har foreslått en strømstøtteordning for hus og hytter de kaller «Norgespris». Strømkundene kan tegne en fastpris for et år om gangen, hvor de hver time, hvert døgn betaler 40 øre før moms, andre avgifter og nettleie. Samtidig må man si fra seg vanlig strømstøtte, og man må ha en vanlig strømavtale med et strømsalgsselskap, med de påslagene som følger med.

En fastpris er også en minimumspris. Med en slik modell vil strømkundene ende opp med å betale ekstra til staten i timene prisen er lav, og det er mye kraft tilgjengelig.

I tillegg er en fastpris, i motsetning til en makspris med et flerprissystem på nettleien, ikke egnet til at folk kan tilpasse forbruket sitt eller tjene på energieffektivisering. Regjeringen har ikke signalisert noe forbrukstak eller flerprissystem på «Norgesprisen».

Forbrukstaket på strømstøtten er for eksempel hele 5000 kWt. Det gjør at folk med et luksusforbruk og et vanlig forbruk får samme støtte, og det gir ingen ekstra gevinst til de som bruker mindre.

At prisen er fast når det er mye kraft tilgjengelig er ikke bare et problem fordi staten subsidieres. Det kan også ha store problemer for kraftnettet. Om det kommer mye nedbør og vind i Sør-Norge og Nord-Europa blir det mye overskuddsproduksjon fra vindkraft og vannkraft i elver. Hvis produksjonen øker, men ikke etterspørselen, kan kraftnettet bryte sammen. Statnett kan måtte betale kraftselskapene for å skru av produksjon.⁴⁵

Det kan høres ut som om Norgespris påbyr kraftselskapene å levere en rimelig fastpris. Men sånn er det ikke. Det er bare en ny form for strømstøtte, som er politisk ustabil og gjør husholdningene til klienter av staten.

Støtte for gjennomsnittlig forbruk i boligtype

På oppdrag fra Huseierne, Norsk Varmepumpeforening og boligbyggelagens forbund m.fl. har Samfunnsøkonomisk Analyse AS lagd en modell for «framtidens strømstøtte»,⁴⁶ en ordning som skal oppfordre til energisparing samtidig som den beskytter mot høye og uforutsigbare priser.

Boliger plasseres i en gruppe basert på størrelse, alder, boligtype, oppvarmingskilder og geografisk klimasone. Ut fra det får de en gjennomsnittsberegning av strømforbruk per måned. Denne får de en strømstøtte ut fra. Om de bruker mer strøm enn snittet, får de høyere kostnader, og bruker de mindre får de lavere kostnader og kan bruke pengene på andre ting.

Ordningen er interessant, fordi den oppfordrer til strømsparing. Samtidig vil den innebære at husholdningene er utsatt for den vanlige ustabiliteten i priser på spotmarkedet, med den europeiske kraftbørsens prissmitte. Vi bruker denne ordningen som inspirasjon til vårt forslag om en ny nettleie, utformet som et flerprissystem.

Makspris

Makspris i sluttbrukermarkedet/maksimal strømstøtte

En makspris i sluttbrukermarkedet er en form for strømstøtte, hvor staten dekker alt over et visst beløp. Kraftselskapene får fortsatt betalt det samme som uten noen slik ordning, og på sett og vis blir det en subsidie til kraftselskapene, som tillater at de tar seg veldig godt betalt.

Med en makspris i sluttbrukermarkedet kan det settes en maksgrense for hvilket forbruk maksprisen dekker. Over en slik månedlig forbruksgrense, kan strømkunden måtte betale spotpris. Den kan svinge mye, og enten være lav eller høy.

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har tatt til orde for en slik makspris gjennom strømstøtten, en ordning som er politisk ustabil, som gjør alle til klienter av staten, lar kraftselskapene holde på som før med å ta seg skyhøyt betalt.

Makspris i engrosmarkedet

Makspris i engrosmarkedet er et tiltak som faktisk regulerer prisen kraftselskapene tar. Ordningen kan ligne noe på slik det var før den nye, liberaliserte energiloven var før 1990, men er ikke helt lik. På den tiden var det en politisk satt pris, delvis fra Stortinget for de statlige kraftverkene og fra kommunestyrene for de lokale kraftverkene. Prisen skulle dekke kostnader for både nett og distribusjon, og investeringer i ny produksjon. Modellen i dagens energilov legger opp til at kun produksjon som dekkes av strømprisen, mens investering i og drift av strømmett dekkes av nettleia.

En makspris vil ikke være en politisk satt fastpris, men en øvre grense for hva prisen kan være, som riktignok er politisk satt.

Det er hypotetisk mulig at noen kraftprodusenter vil si nei til å produsere om de ikke kan få mer enn makspris, derfor vil et slikt tiltak måtte følge med en leverings- og oppdeckingsplikt for kraftprodusenter.

Nivået på maksprisen må være på et nivå hvor kraftprodusenter får dekt sine kostnader.

Da Rødt foreslo en slik makspris for første gang vinteren 2021/2022, var foreslått nivå 35 øre/kWt. Det var litt over konsumprisjustert snittpris for perioden 2010-2020, som var 33 øre, og det var tre ganger konsesjonskraft-prisen på 11,6 øre i 2022, en pris regnet ut av NVE som viser gjennomsnittlig kostnad for vannkraftproduksjon i Norge.

I 2024-kroner ville summen vært omtrent 40 øre, om man konsumprisjusterte.

I Rødts modell for makspris foreslår vi å holde maksprisen fast på 35 øre/kWt i 2025. Den store veksten i konsumprisene og inflasjonen er sterkt påvirket av strømprisen og ringvirkninger fra denne, og en lavere strømpris vil holde prisveksten nede.

I perioden 2010-2020, hvor prisen var på dette nivået, ble det faktisk investert ganske mye i norsk kraftproduksjon. Å sikre nok kraft i framtiden vil avhenge av flere faktorer, som statlige finansieringsordninger, nivået på makspris og hva vi prioriterer å bruke strøm på.

Kommuner med makspris

Noen steder i Norge har de makspris allerede. Kommuner som har ofret natur for vannkraftproduksjon får anledning til å kjøpe en del vannkraft til kostpris, det vil si konsesjonskraftprisen, som i 2025 er 12,89 øre. Noen kommuner har rett på så mye konsesjonskraft at det dekker alt forbruket til folk og næringsliv. Kommunene kan enten selge krafta videre til høystbydende, eller bruke den som et gode til befolkningen.

En kommune som har valgt det sistnevnte er Tokke i Vest-Telemark. Gjennom det lokale kraftselskapet tilbys både husholdningene, hyttefolk og bedriftene en kraftavtale med et pristak på 39 øre/kWt.⁴⁷ Det sikrer stabilitet for innbyggerne, og et konkurransefortrinn for lokale industribedrifter.

Som nevnt tidligere har kommuner med lokal makspris klart å holde forbruket stabilt.

Makspris og energisparing

Når det kommer til å stimulere til energisparing nytter det ikke å se på strømprisen alene. Det er sluttsummen på kassalappen som teller; kombinasjonen av nettleie, strømpris og avgifter. Det er mulig å ha en makspris som regulerer strømprisen, mens nettleien og elavgiften er innrettet på en måte som oppfordrer til energisparing.

Maksprisen må også gjelde for alternativ oppvarming, særlig fjernvarme, slik at ikke strømforbruket øker. Fjernvarme er viktig for å dempe strømforbruket, og mer fjernvarme kan frigjøre strøm fra oppvarming av bygg til andre formål.

Regjeringens fastprisavtaler for (i hovedsak) bedrifter)

Regjeringens tiltak for bedre fastprisavtaler er verken en form for strømstøtte eller prisregulering, men en tilpasning av skattereglene for å legge til rette for bedre, markedsbaserte avtaler. Kraftselskapene fikk adgang til å inngå fastprisavtaler hvor de skatter for den inngåtte prisen, ikke spotprisen, som de tidligere måtte.

Ordningen har hatt begrenset virkning og popularitet. Før regjeringen lanserte «Norgespris» insisterte den på at ordningen også kunne tilbys husholdninger. Men ingen husholdninger har tatt tilbudet, og sannsynligvis har veldig få fått det. Man må inngå en avtale med et fast volum. Bruker man mindre strøm, må man likevel betale for det som ikke brukes. Det gjør at avtalen blir uaktuell for mange bedrifter. De fleste har et forbruk som varierer med været og andre faktorer. De risikerer å tape mye.

Regjeringen lovde i februar 2023 å tilrettelegge for avtaler med fast volum, men har aldri levert. Senterpartiets finansminister innrømmet i svar til oss at de her valgte å høre på kraftbransjen interesseorganisasjon Energi Norge (nå Fornybar Norge) istedet.⁴⁸

Fastprisavtalene gir ikke bedriftene rimeligere strøm i snitt. Dette burde være kjent kunnskap for regjeringen.⁴⁹ En slik fastprisavtale innebærer at kundene betaler en forsikringspremie til kraftselskapet. Stort sett blir

prisen høyere. Kraftselskapene inngår dem bare for å tjene mest mulig penger.

Noen steder i Norge har Rødt tatt til orde for å bruke denne muligheten for å tilby fastprisavtaler, til å ta kraftproduksjonen til lokalt eide kraftselskaper av børs og tilby avtaler med en lav fastpris til folk og bedrifter. Det kan være et godt grep i påvente av en nasjonal makspris. Om dette skal bli utbredt må reglene om fast volum i kontraktene fjernes.

Høyres «tryggpris», «folkeutbytte» osv.

Høyre lanserte i februar sine egne forslag, som et alternativ til regjeringens «Norgespris».

De vil pålegge strømselskapene å tilby fastprisavtaler, og ikke ha en statlig ordning. Det betyr at avtalene blir satt til markedspris, ikke en fast lav pris, og dette betyr gjerne 60 øre, ikke 40 øre. De foreslår at du må binde et spesifikt forbruk, på samme måte som regjeringens fastprisavtaler for næringslivet, noe som betyr at du kan havne i en situasjon hvor du må betale for strøm du ikke bruker, eller betale spotpris for mye av strømmen uansett.

Høyre vil at strømstøtten skal fortsette som i dag, men det er uklart om folk med fastpris på markedet, som i dag, fortsatt skal få strømstøtte. Slik er det i dag. Det gir noen rare utslag hvor folk får full strømstøtte for strøm de egentlig betaler en lavere pris for.

Høyre vil også betale ut mer av kraftselskapenes inntekter til folk, men har ikke presentert en inndekning eller nye skatter som skal finansiere dette. De foreslår at mer av overskuddet fra utenlandskablene skal brukes til å kutte nettleia, men omtaler ikke at ACER legger strenge begrensninger på dette.

De vil hjelpe næringslivet med en pakke på 200 millioner kr til energisparing og omstilling. Det er ganske lite penger. Rødt satte til sammenligning av 1200 millioner ekstra til energisparingsstøtte i vårt alternative budsjett for 2025.

Kapittel 3:

Demokratisk kontroll over krafta

Foto: Brage Aronsen

Hvis vi skal ha en energipolitikk for framtiden som både sikrer rimelig og stabil tilgang på kraft, og ikke medfører ny rasering av natur trengs det flere langsiktige grep for mer demokratisk kontroll og styring, i tillegg til grepene som tar tak i prisen direkte. Dette haster. Vi er i ferd med å miste et av våre viktigste konkurransefortrinn. Like rundt hjørnet truer flere energidirektiver fra EU, som vil integrere oss for fullt i EUs energiunion og pålegge oss full markedsstyring av energisektoren. Heldigvis er det enda mulig å snu.

Rødts tiltak for mer demokratisk kontroll over krafta:

- **Kontroll over krafteksporten:** Den store kapasiteten til krafteksport truer både prisene og forsyningssikkerheten i Norge. Rødt vil ha strengere regler for når det er tillatt å produsere for eksport, og når kapasiteten i kablene skal begrenses, slik at vannmagasinene ikke tappes uansvarlig raskt ned. Over tid skal vi fortsatt eksportere like mye som vi har i kraftoverskudd, akkurat som i dag.
- **Meld Norge ut av EUs energiunion og ACER. Legg ned veto mot 4. energimarkedspakke.** EUs energiunion, med mål om fri flyt av kraften og likest mulige priser, strider med samfunnskontrakten i Norge om at vannkraften skal komme folk og industri i Norge til gode. ACER får stadig økt myndighet til å legge seg opp i vår energipolitikk. Norge må ut av ACER og legge ned veto mot den fjerde energimarkedspakken.
- **Streng prioritering av krafta.** Vi kan ikke si mer av alt raskere, og subsidiere både økt produksjon og forbruk på en gang. Både datasentre og vindkraft truer med å ødelegge natur. For mange prosjekter har fått subsidier, og endt opp som luftslott. Rødt vil prioritere politisk hvem som skal få nytte av de fornybare kraftressursene våre. Elektrifisering av søkkelen og datasentre for kryptovaluta er helt uaktuelt å tillate.
- **Gi kraft- og nettselskapene et nytt mandat.** Statnett og Statkraft, og alle de andre kraft- og nettselskapene, skal ikke operere som private bedrifter som skal tjene mest mulig på strøm. De bør ivareta forsyningssikkerhet og sikre rimelig strøm.
- **Fjern de unødvendige strømsalgsselskapene.** Vi trenger ikke 120 strømsalgsselskaper i Norge som konkurrerer om å pakke inn strømleveranser til folk på mest mulig kreativ måte. Ansvaret må ligge hos de offentlig eide kraftselskapene. Det må innføres enkle, standardiserte kontrakter og maksimale påslag for kraftleveranse på 4 øre/kWt før moms, uten noen andre påslag.

Kapittel 4: Rødts forslag til makspris

Rødt foreslår en makspris som settes i engrosmarkedet, altså på hva kraftselskapene kan ta for strømmen i Norge. Ved overkapasitet, regulert med hensyn til forsyningssikkerhet og miljø, kan det eksporteres til internasjonal markedspris.

Rødt ønsker en makspris basert på produksjonskostnad. Når vi lanserte en makspris på 35 øre i 2022 var det basert på at det var tre ganger produksjonskostnad for norsk vannkraft det året, 11,6 øre. I tillegg var det et prisnivå litt over gjennomsnittsprisen i perioden 2010-2020, 33 øre.

Prisen bør per 2025 ligge på 35 øre.

I løpet av årene siden strømpriskrisen traff har strømprisene vært en viktig bidragsyter til prisveksten.⁵⁰ En lavere strømpris vil dempe prisveksten. Framover vil det likevel bli nødvendig å justere prisen for veksten i produksjonskostnader.

Denne maksprisen vil gjøre at det ikke bygges ut mye kraft til markedsmessige vilkår. Norge har i dag et stort kraftoverskudd, men det vil være behov for økt tilgang på kraft når det skal kuttes utslipp. Det viktigste og mest realistiske grepet på kort sikt er energieffektivisering.

En makspris vil i seg selv ikke legge opp til energisparing, men det vil aldri lønne seg for forbrukeren å bruke mer strøm. Vi vil belønne de som reduserer energiforbruket dobbelt, både gjennom bedre strømstøtteordninger og gjennom at flerprismodellen belønner dette. Om du bruker litt mer strøm enn gjennomsnittet for din boligtype, betaler du også litt mer. Men du skal ikke betale like høye priser som på strømbørsen i dag, og det skal være forutsigbart.

Folk og bedrifter endrer ikke strømforbruket sitt raskt, ut fra pris. Men over tid tar man gjerne grep som lønner seg. Derfor vil vi ha et forutsigbart system som er rimelig for alle vanlige husholdninger og bedrifter. Med dagens system bes forbrukerne både forholde seg til raske svingninger i strømpris, og en komplisert nettleiemodell. Vi vil ha et bedre system. Flerprissystemet beskriver vi nærmere i siste kapittel.

Flere strukturelle grep trengs for å sikre stabil og sikker kraftforsyning med en makspris i engrosmarkedet. Blant annet må kraftprodusentene få et større ansvar for forsyningssikkerheten. Tidligere skulle de bare tenke på maksimal inntjening, men Ap/Sp-regjeringen har tatt enkelte grep som å endre formålsparagrafen i vassdragsreguleringsloven, sikre at produsentene har strategier for forsyningssikkerhet og krav om rapportering, samt en mulighet til å gripe inn for å regulere produksjonen i krisetilfeller. I ekstreme tilfeller kan eksporten begrenses. Rødt vil bygge videre på dette, men snu om på ansvaret, og regulere eksport før produksjon reguleres. Vår løsning vil dempe prisen, mens regjeringens løsning kan øke den.

I påvente av disse tiltakene støtter vi alle tiltak som reduserer prisen i sluttbrukermarkedet til et rimeligere nivå, altså gjennom strømstøtte.

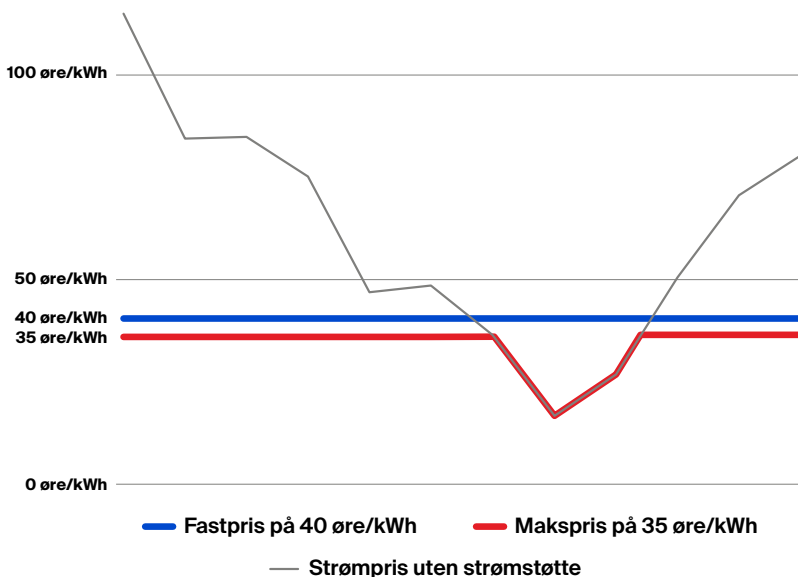
Tre grep for sikker strømforsyning med makspris

- 1. Leveringsplikt:** Kraftprodusentene må være pålagt å levere strøm inn på en nasjonal omsetningsentral for strøm, som nettselskapene blir pålagt å levere videre til strømkundene. Alle kraftprodusentene må gis et ansvar i fellesskap for å dekke opp behovet, og vannkraftprodusentene med magasin kan bli pålagt å produsere en stabil årlig mengde.
- 2. Strengere grep for forsyningssikkerhet:** Det stilles strenge krav for når det kan produseres for eksport. De viktigste kravene er at det må settes minimum fyllingsgrad til gitte datoer i de viktigste vannmagasinene og netto krafteksport må stanses i tidsperioder med lav fyllingsgrad. Kraftselskapenes formålsparagraf må endres til å ivareta forsyningssikkerhet og rimelig strøm.

- 3. Eksportkontroll:** Tilgjengelig kraft, som det er ansvarlig å eksportere innenfor klare rammer for forsyningssikkerhet og vassdragsnatur, kan tilbys til eksport gjennom kablene på en internasjonal kraftbørs. Her kan det også legges til rette for import, når den internasjonale markedsprisen er lavere i Norge. Dette krever reforhandling av kabelavtalene.
- 4.** I tillegg må nettleiemodellen endres for å ivareta hensyn til energi-effektivisering, på en enkel og forståelig måte.

Å sette en makspris på strøm, eller gjøre andre reguleringer av pris, er tillatt selv om Norge har innført EUs tredje elmarkedsdirektiv, som en del av EUs tredje energimarkedspakke. Med den nye versjonen av elmarkedsdirektivet i den fjerde energimarkedspakken, ser det ut til å bli ulovlig.

Forskjellen på makspris og fastpris

Kutt i moms og el-avgift. Makspåslag fra strømleverandørene.

Kutt i moms

Moms er en flat, usosial avgift som tas inn på de fleste varer og tjenester, for å finansiere felles goder i samfunnet. Rødt er generelt skeptiske til bruk av moms, og vil heller bruke skattesystemet til å finansiere felles velferd. Den vanlige satsen på moms er 25 %. Noen varer har lavere moms fordi de er så nødvendige for oss. Blant annet mat. Rødt mener dette også bør gjelde noe så viktig som strøm. Vi foreslår å redusere momsen på både strøm og nettleie (inkl. alle avgifter og påslag, som også får moms på toppen) til 15 %. Regjeringen har lovet å redusere momsen på nettleia fra juli. Vi mener det er en god start, men vil gå lengre og kutte momsen på hele strømregningen.

Regulering av strømselskapene og deres påslag

I dag må folk ha en avtale med et strømsalgsselskap. Strømsalgsselskapene skal bare sikre at du har en avtale som gjør at strømmen går fra produsent, via nettet, til deg. De har i utgangspunktet ingen annen oppgave. Deres forretningsmodell er å pakke inn avtalen kreativt, slik at du må betale mer. Det finnes mange dyre og kompliserte avtaler der ute. Gjennomsnittlig påslag er ca. 8 øre,⁵¹ men mange betaler mye mer. Rødt vil på sikt avskaffe denne bransjen, og gi de offentlige kraftselskapene oppgaven. Men på kort sikt vil vi kutte maksimalt påslag til 4 øre før moms, uten rom for ekstra gebyrer.

Kutt i el-avgift

Rødt går også inn for å redusere el-avgiften for vanlig forbruk, og øke den for de som bruker mest.

Kapittel 5:

Tidenes løft for

energieffektivisering

Å kutte strømforbruket der vi kan kutte i regninga, sparer naturen for kraft- og nettutbygging og frigjør strøm vi kan bruke til å kutte utslipp og skape nye jobber. Rødt vil at det skal lønne seg å spare eller effektivisere energibruken. Vi vil at alle skal få en lavere strømregning enn i dag, unntatt de som har et unødvendig luksusforbruk, men de som kutter ned på strømforbruket skal tjene litt ekstra på det. Derfor vil vi ha en kombinasjon av et progressivt flerprissystem, og gode støtteordninger.

Tilskudd til energieffektivisering

Det viktigste verktøyet for å hjelpe folk med energieffektivisering er Enova, som ble etablert i 2001 for å hjelpe folk med energieffektivisering. Dessverre har det blitt vanskeligere og vanskeligere å få støtte fra Enova. I 2020 inngikk Solberg-regjeringen med Venstre i spissen en ny styringsavtale for Enova, hvor energieffektivisering rett og slett ble fjernet fra mandatet.

Etter hvert som strømpriskrisen traff begynte flere og flere å skjønne hvor dumt dette var, og at energieffektivisering også er viktig for å sikre nok kraft til utslippskutt. Likevel var det kun MDG som støttet Rødts representantforslag i Stortinget om å endre styringsavtalen vinteren 2022.⁵²

Enova fortsatte å kun støtte energieffektivisering gjennom avanserte og omfattende tiltak som oppgraderer hele bygg.

Høsten 2022 og våren 2023 fikk Rødt flertall på Stortinget for å støtte enklere, lavterskel-tiltak for energieffektivisering.⁵³ Gjennom 2023 kom det noen flere tiltak for blokker og næringsbygg, men senere samme år

ble det kuttet i støtten til varmepumper og solceller. Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering har gjerne tatt ett steg fram, og to tilbake, i politikken for energieffektivisering.

Vi vet at energieffektivisering er den mest realistiske måten å få mer strøm tilgjengelig til 2030, som kan gå til utslippskutt i industri og transport. Først i desember 2024 fikk Enova en ny styringsavtale som også la vekt på energieffektivisering.

Likevel er det store hull i støtteordningene. Det gis ikke god støtte til:

- Kun en delvis oppgradering av bygningskroppen, som isolering av vegger, skifte av vinduer og lignende er det vanskelig å få støtte til. Man må helst oppgradere hele bygget for å få støtte.
- Installering av vanlige varmepumper i eneboliger og blokker får ikke støtte.
- Det er dårlige støtteordninger for solcellepanel.

Rødt vil tette alle disse hullene, og det er det også rom for i den nye styringsavtalen. Rødt foreslo å øke bevilgningene til energieffektivisering og lokal energiproduksjon i budsjettet for 2025 fra 1,6 milliarder til 2,8 milliarder. Vi vil støtte velkjent teknologi vi vet fungerer og som kan kutte energibruken raskt. Med flerprissystemet vil det være enkelt å regne ut hva man faktisk sparer på dette.

Vi vil at store deler av summen skal være satt av til husholdninger med lav inntekt. Støtten bør utbetales samtidig som investeringen gjøres, ikke i etterkant, som idag. Det gjør det vanskelig for husholdninger med lav likviditet å gjøre investeringene. Dette har vi tidligere fått flertall for på Stortinget, men regjeringen har nektet å høre etter.

Rødt fremmet i januar 2025 en tiltakspakke for økt energieffektivisering:

- Økonomisk krisehjelp til byggenæringen med fokus på energieffektivisering.
- Ny handlingsplan for energieffektivisering.

- Nytt mål om at strømforbruket i bygg ikke skal være over 50 TWh i 2035.
- Lovfeste leietakeres rett til å utføre energieffektiviseringstiltak.
- Gi rom for nedbetaling av energisparetiltak over nettleia.
- Utvide ordning for gratis energirådgivning.
- Øke Enovas fullmakt til å gi støtte øremerket energieffektivisering.

Energieffektivisering er den enkleste og beste måten å få tak i mer kraft på.

Hvis vi skal nå målet om å kutte 55% av utslippene i Norge de neste årene må det brukes 34 TWh på rene klimatiltak ifølge Miljødirektoratet. Ser vi bort fra elektrifisering av sokkelen, er behovet fortsatt 25 TWh.

I 2024 var kraftoverskuddet på 18,6 TWh, så vi må ha ganske mye mer kraft tilgjengelig.

Store kraftprosjekter løser ikke dette problemet. Det tar gjerne 7-12 år fra utredning til ferdig bygging i Norge, ifølge Thema Consulting.⁵⁴

Derfor bør vi først og fremst satse på energieffektivisering de neste årene. Det vil også spare mye verdifull natur.

Sintef og Skanska har utarbeidet en rapport som viser hvordan det kan spares 42 TWh strøm i bygg, dvs. halvparten av energiforbruket og to tredjedeler av strømforbruket, innen 2050, og 13 TWh innen 2030 allerede.⁵⁵

Fram til 2050 kan det samtidig bygges 10 TWh solkraft på bygg og mer fjernvarme. Sintef og Skanska anslår et behov for subsidier på 4-5 mrd. i året for å utløse dette, og mener at kostnader til subsidier vil falle etter hvert.

Andre rapporter har pekt på behov for betydelig høyere støttebeløp for å få fram energieffektivisering.⁵⁶ Rødt vil både øke støtten til energieffektivisering, og ha et flerprissystem som premierer energieffektivisering.

Kapittel 6: Et forutsigbart og rettferdig flerprissystem

Dagens nettleie

I dag er nettleien rekordhøy.⁵⁷ Nettleien kan variere mye ut fra hvor du bor i landet. Innretningen på den, og takstene per trinn på de ulike stigenes forbruk, varierer.

Dette er Rødt mot. Vi vil ha en likere nettleie over hele landet, og et makstak på hvor høy den kan være for et gjennomsnittlig forbruk, og nasjonalt bestemte maksimaltakster for lavere og høyere forbruk.

De neste årene er nettleien forventet å vokse enda mer, om det ikke tas noen store grep. Det planlegges mye nett både til gode prosjekter som å elektrifisere industri og transportsektoren, men også til prosjekter Rødt er mot, som elektrifisering av sokkelen, datasentre, havvind og lignende. Nettselskapene betaler også store utbytter til eierne sine.

I tillegg har kostnadene til å drifte strømmettet skutt i været de siste årene: Mer uregulerbar vindkraft i systemet, nye utenlandskabler og høyere prissvingninger på kontinentet står i stor grad bak dette. Når strømprisen øker, øker også kostnadene til nettselskapene. Nettselskapene må betale produsentene markedspris for strømmen som mistes i nettet.

Gjennomsnittlige nettleiekostnader er forventet å øke med omtrent 25% de neste årene.⁵⁸ Rødt vil sette et tak på prisveksten på 10% fram til 2030. Investeringer i nettet som det ikke er plass til innenfor dette makstaket, må vurderes finansiert over statsbudsjettet, om det vurderes samfunnsnyttig nok.

Tiltak for å holde nettleia nede

Rødt vil regulere takstene på nettleien nasjonalt. I tillegg vil vi innføre en del politikk som reduserer nettleien:

- Strengere prioritering av hvem som får nettilknytning og rett til å øke forbruket, basert på samfunnsnyttige faktorer som utslippskutt, verdiskaping og arbeidsplasser. Det betyr at det kan bli bygd ut mindre nett, og kostnadene går ned.
- Vi sier blant annet nei til elektrifisering av sokkelen og til nye datasentre, om de ikke er en del av nasjonal infrastruktur. Datasentre skal måtte søke staten om konsesjon.
- Alle søknader om nytt forbruk på over 25 MW må behandles av Stortinget, etter modell av Stortingets behandling av store investeringer i petroleumssektoren.
- Nei til mer vindkraft i det norske kraftsystemet, og nei til nye utenlandskabler.
- Større nettprosjekter som er viktige for samfunnet bør finansieres over statsbudsjettet.
- Fjerne adgangen til å ta utbytte fra nettselskapene.
- Frita nettselskapene fra å kompensere kraftprodusentene for nettap til markedspris, og heller kompensere til kostpris.
- Prisfrys på 10% nasjonalt, og regulerte nasjonale maksimaltakster for energi- og effektledd.

Vi foreslår også en **makspris på nettleien** for gjennomsnittlig forbruk, og **faste nasjonale maksimaltakster for nettleien** for forbruk over og under gjennomsnittlig forbruk, for bolig- og næringstypen. Selskapene kan sette nettleien rimeligere enn disse taksene. Nettselskapene må fortsatt få godkjent sin inntektsramme hos myndighetene, og holde takstene så lave som mulig.

Om maksprisen og det samlede pristaket ikke er nok til å finansiere investeringsplanene til nettselskapet, må det søkes om tilskudd fra statlige myndigheter til å dekke investeringene, slik staten dekker andre infrastrukturprosjekter.

Ordningen skal også tilrettelegge for en **storstilt energieffektivisering i det norske samfunnet**, med forutsigbare rammer. Energieffektivisering er den enkleste og mest miljøvennlige måten å skaffe mer kraft på, og det sparer naturen for både nett- og kraftutbygging.

Dagens nettleiemodell fungerer ikke.

Det er nesten umulig å se konsekvenser i forbruksmønsteret som følge av nettleiemodellen som kom i 2022, hvor det ble innført ulike priser ut fra hvor mye effekt som tas ut på en gang.⁵⁹

Med kombinasjonen av dagens strømpriser og nettleiemodellen blir strømkundene i realiteten bedt om å følge to prissignaler; ett for nettleien, ett for strømregningen.

Når prissvingningene tillates å være så høye som i dag, kan du få økt strømregning selv om du kutter forbruket. Det er urimelig i et land med stort kraftoverskudd.

Rødts modell sikrer i stedet forbrukerne mot uforutsigbarhet og store prissvingninger. Du skal kunne stole på at energieffektivisering kutter strømregningen din, uansett.

Flerprismodell på nettleien og el-avgiften

Rødt vil bruke nettleia til å gjøre det billigere for de som energieffektiviserer, og dyrere for de som bruker mye strøm. Vi kaller det et **flerprissystem**.

Nivået kan regnes ut fra en enkel formel, hvor man legger inn hvor gammelt bygg du bor i og hvor stort leiligheten eller huset er. Så har man ulike takster for ulike bolig- og næringstyper i ulike deler av året, ulike steder i landet. Takstene øker eller i tråd med hvordan ditt forbruk er sammenlignet med et gjennomsnittlig forbruk for en bolig av din alder, type og størrelse.

Hva er gjennomsnittlig forbruk?

Gjennomsnittlig forbruk, som flerprissystemet i modellen vår baseres på, måles basert på fire faktorer:

- Boligen/næringsbyggets alder
- Boligen/næringsbyggets størrelse
- Lokalt klima
- Måned

Om man bare tar hensyn til størrelse på bolig og boligtype, er dette gjennomsnittlige forbruksmønstre i Norge per år og i månedene hvor det brukes mest og minst:^{60 61}

Boligtype	Størrelse	Årlig	Toppmåned, januar	Bunnmåned, august
Leilighet	60 km ²	3600 kWt	432 kWt	144 kWt
Leilighet	90 km ²	5400 kWt	648 kWt	216 kWt
Rekkehus/ tomannsbolig	100 km ²	10 000 kWt	1200 kWt	400 kWt
Rekkehus/ tomannsbolig	120 km ²	12 000 kWt	1470 kWt	475 kWt
Enebolig	120 km ²	16 000 kWt	1920 kWt	640 kWt
Enebolig	150 km ²	20 000 kWt	2400 kWt	800 kWt

Hvem skal nettleiemodellen vår gjelde for?

Nettleiemodellen vår, med de nevnte maksimale energi- og effektleddene for gjennomsnittlig forbruk og forbruk over og under dette, skal gjelde for vanlige husholdninger, fritidsboliger og for vanlige bedrifter. Med vanlige bedrifter mener vi de som bruker under 100 000 kWt/0,1 GWt strøm årlig. Dette er den vanlige inndelingen hos de fleste nettselskapene idag også.

Vi ønsker å få utredet en lignende modell for annet næringsliv og kraftkrevende industri med et forbruk over 0,1 GWt årlig forbruk også, som sikrer rimelige, forutsigbare priser og premierer energieffektivisering. Fram til det er utredet, skal dagens modell ligge fast for dem.

Prisfrysen på maks 10% i nettleien nasjonalt skal også gjelde for store bedrifter og industri. Anleggsbidrag til ny nettutbygging blir ikke medregnet i det.

Regulert maksimalt energiledd

Energileddet er den ene halvparten av nettleia. Det er prisen du betaler per kilowatttime strøm du bruker. Vi vil at makssats for dem med gjennomsnittlig forbruk på dagtid skal være maks 80% av den gjeldende maksprisen på strøm, og 60% på nattetid og i helga. Det vil si maks 28 øre før moms på dagtid, og 21 øre før moms på natta og i helga.

Bruker du 15-25% mindre strøm, skal energileddet på både dag- og natt/helg reduseres omtrent tilsvarende. Bruker du 15-25% mer strøm, skal du betale takster som er ca. 25% høyere. Det samme systemet gjelder for de som bruker ca. 50% mer eller mindre. Takstene fortsetter i samme bane både lavere og høyere enn det.

Regulert maksimalt effektledd (fastledd)

Fastleddet, eller effektleddet, er en fast månedlig avgift, basert på hvor mye effekt du tar ut av nettet på det meste. Ofte baseres den på gjennomsnittet av de tre timene med høyest effektbruk, som oppstår på tre ulike dager. Dette vil vi fortsette med, men stigen må ha faste, maksimumstakster for de ulike trinnene. Det skal være progressivt. Vi foreslår for eksempel et lavt effektledd på 40 kr for de som ikke passerer 3 kW, 120 kr for de mellom 5 og 7 kW og 250 kr for de mellom 10 og 12 kW. Systemet er enkelt å implementere, basert på offentlig tilgjengelig informasjon.

Det blir mye lettere å regne ut hvor mye du kan spare på strømregningen, fordi det er faste takster og en stabil makspris på strømmen uansett. Man slipper å gjøre antagelser om framtidige strømpriser, før man tar en slik avgjørelse.

Dette systemet skal også gjelde for næringslivet. Ulike næringer og næringsseidommer får også utregnet en gjennomsnittlig takst, som de betaler i fastledd, og vil ha stigende energiledd på samme måte. Se vedlegg for mer detaljer om stigen.

Differensiert el-avgift for husholdningene

I tillegg til flerprissystemet på nettleien, ønsker vi et toprissystem på el-avgiften til husholdningene. Den skal gå ut på å sette en «luksus-takst» for de som bruker mer enn dobbelt så mye som gjennomsnittlig forbruk for sin bolig- eller næringstype.

Dagens el-avgift, vintersats (januar – april)	9,79 øre/kWh
Dagens el-avgift, vanlig sats	16,93 øre/kWh
Rødts el-avgift, vanlig vintersats	5,5 øre/kWh
Rødts el-avgift, vanlig sats	11 øre/kWh
Rødts el-avgift, vintersats for luksusforbruk	22 øre/kWh
Rødts el-avgift, sats for luksusforbruk	33 øre/kWh

Hva sparer folk og næringsliv?

I eksemplene har vi valgt å sette den gjennomsnittlige strømprisen med Rødts makspris til 30 øre i snitt. Det er relativt høyt, fordi vi vil være på den sikre siden i våre beregninger. Det ligger da til grunn at noe av strømmen kommer til å være rimeligere enn maksprisen. I virkeligheten kan vi anta at strømmen vil være billigere enn dette.

Eksempel 1:

Leilighet i Sør-Norge på 90 kvm, med et gjennomsnittlig forbruk på 450 kWt i måneden. Kostnad med dagens strømstøtteordning, og Rødts modell

	Dagens modell	Rødts modell
450 kWt strøm	297 kr ⁶²	135 kr ⁶³
Nettleie	195 kr	190 kr (80 kr i effektledd, 110 kr i energiledd)
El-avgift ⁶⁴	76 kr	50 kr
Påslag, strømleverandør	36 kr	18 kr
Enova-påslag	4 kr	4 kr
Moms	152 kr	60 kr
SUM	760 kr	457

Rødts modell vil altså kunne fjerne nesten 40% av strømregninga til en gjennomsnittlig husholdning i en leilighet på 60 kvm.

Hva skjer ved endret forbruk?

- Om husholdningen reduserer strømforbruket med 15 prosent og går ned et trinn på effektleddet blir strømregningen 328 kr. Det er en nedgang på ca. 30 prosent. Det er altså en dobbel bonus for å spare strøm. For mange kan dette enkelt realiseres med en varmepumpe.
- Om husholdningen øker strømforbruket med 15% og går et trinn opp på effektleddet blir strømregningen 598 kr. Det er en økning på ca. 30 prosent, men regningen er fortsatt betydelig mindre enn dagens modell.

Eksempel 2:

Rekkehus eller tomannsbolig i Sør-Norge på 120 kvm, med et gjennomsnittlig forbruk på 1 000 kWh i måneden. Kostnad med dagens strømstøtteordning og Rødts modell.

	Dagens modell	Rødts modell
1000 kWh strøm	660 kr	300 kr
Nettleie	433 kr	365 kr (120 kr i effektledd, 245 i energiledd)
El-avgift	169 kr	111 kr
Påslag, strømleverandør	80 kr	40 kr
Enova-påslag	10 kr	10 kr
Moms	338 kr	124 kr
SUM	1 690 kr	950 kr

Rødts modell vil altså kunne fjerne nesten 40% av strømregninga til en gjennomsnittlig husholdning i en leilighet på 60 kvm.

Hva skjer ved endret forbruk?

- Om husholdningen kutter strømforbruket 15%, og går ned et trinn på effektleddet, blir strømregningen 718 kr, altså 24% lavere.
- Om husholdningen øker strømforbruket med 15% og går et trinn opp på effektleddet, blir regningen 1242 kr. Det er nesten 30% mer, men enda betydelig rimeligere enn med dagens strømstøtte.

Eksempel 3: En vanlig frisørsalong i Sør-Norge

	Dagens modell	Rødts modell
2500 kWt strøm	2250 kr	750 kr
Påslag strømleverandør	200 kr	100 kr
Nettleie	950 kr	1000 kr (300 kr i effektledd (trinn 6), 700 i energiledd)
Elavgift	423	275 kr
Moms	996	319 kr
SUM	4 819 kr	2 444 kr

En vanlig frisørsalong vil kunne få strømregningen sin nesten halvert med vår modell.

Eksempel 3: En pizzarestaurant

	Dagens modell	Rødts modell
3500 kWt strøm	2905 kr	1050 kr
Påslag strømleverandør/strømselskap	280 kr	140 kr
Nettleie	1260 kr	1450 kr (500 kr i effektledd (trinn 8), 950 i energiledd)
Elavgift	593	385
Moms	1260 kr	454 kr
SUM	6 298	3479 kr

En pizzarestaurant vil kunne spare 45% av strømregningen med vår modell.

Eksempel 5:

En vanlig liten husholdning, en gjennomsnittlig måned, med dagens strømstøtte, Høyres forslag, regjeringens Norgespris og Rødts forslag. Rødts modell er den klart rimeligste.

	Strømstøtte ⁶⁵	Høyres tryggespris	Norgespris	Rødts makspris og flerpris-system
450 kWt strøm, med moms	371 kr	354 kr (ved 2/3 til fastpris av 87 øre, resten til spotpris av 82 øre)	225 kr	181 kr
Påslag strømleverandør/strømselskap	45 kr	45 kr	45 kr	21 kr
Elavgift med moms, vanlig sats	95 kr	73 kr ⁶⁶	95 kr	57 kr
Enova-påslag	5,5 kr	5,5 kr	5,5 kr	5 kr
Nettleie (reduert moms for alle utenom Høyre)	224 kr	243,5 kr	224 kr	219 kr (92 i effektledd (trinn 2), 127 i energiledd)
Høyres folkeutbytte ⁶⁷		-100 kr		
Månedspris	740,5 kr	621	594,5 kr	483 kr

Behov for makspris til industrien

Eksempel 6: Langsiktig kontrakt til kraftkrevende industri

	Dagens situasjon (2023-tall)	Maksimal utgift med Rødts flerprissystem
Langsiktig kraftkontrakt til 2030 i NO ₂ , 400 GWh	Ca. 60 øre/kWt	Maks 35 øre
Pris	240 mill. kr.	140 mill. kr.

Ifølge Jan Haugen i Industri Energi er det «en tommelfingerregel at ti øre økt kraftpris svekker overskuddet eller øker underskuddet med rundt ti prosentpoeng. Og det er veldig få som har over ti prosent margin».⁶⁸

Når vi ser at trenden er lavere aktivitet, og lavere strømforbruk i industrien, er det illevarslende for framtiden. Nedleggelse truer, men klimaomstillingen er også i spill. Om ikke vi klarer å kutte utslipp i industrien, ved å bruke mer strøm der, må vi kjøpe kvoter i utlandet, og subsidiere andre lands industri i stedet. Kun fordi man ikke tør å ta et oppgjør med prissmitten.

For Rødt er dette et tydelig bevis på at tiden er inne for prisregulering, og en innenlands makspris. Arbeidet med å få det på plass må skje nå. Om høyresiden vinner valget, og innfører EUs 4. energimarkedspakke, kan prisregulering bli forbudt. Det vil mange samfunnsøkonomer feire, men vi som heier på norsk industri, skjønner hvor alvorlig dette er.

Vi vil utrede en nettleiemodell for industrien, som også legger til rette for energieffektivisering, men denne må være godt gjennomarbeidet. I tillegg vil vi ha som krav til nye kraftkontrakter med industrien at det utarbeides en plan for energieffektivisering.

Økonomiske konsekvenser av Rødts grep:

- Redusert elavgift med 35-40% for vanlig forbruk fra høsten av kan koste omtrent en milliard i år. Men da er økte inntekter fra luksustaksten ikke medregnet.⁶⁹
- Redusert moms på nettleie og strøm fra høsten kan koste 1,3 mrd i år.⁷⁰ I likhet med regjeringen vil vi redusere momsene på nettleien allerede fra juli. Vi venter på anslag fra regjeringen på hva det vil koste.
- Maksprisen som prisregulering gir ikke økonomiske utgifter i form av subsidier.

Konsekvenser for staten av makspris:

- Utgiftene til alle strømstøtteordningene faller bort.
- Utgiftene til nødvendige bevilgninger til statlige virksomheter reduseres.
- Inntektene fra grunnrenteskatten på kraftproduksjon vil reduseres.
- Utbyttene fra Statkraft vil reduseres på sikt.
- Skatteinntektene fra næringslivet vil øke.
- Lavere utgifter til prisregulerte ytelser.

Konsekvenser for kommunene av makspris:

- Utgiftene og nødvendige bevilgninger til kommunale virksomheter reduseres.
- Kommuner med kraftproduksjon vil få lavere inntekter fra konsesjonskraft.
- Kommuner som eier kraftselskaper vil få lavere utbytter på sikt.
- Skatteinntektene fra annet næringsliv vil øke.
- Utgifter til eventuelle kommunale støtteordninger og sosialhjelp vil reduseres.

Det viktigste er at folk flest vil sitte igjen med mer etter at strømregninga er betalt, og få økt forutsigbarhet og trygghet, slik at vi kan gjenopprette samfunnskontrakten om at vannkraften vi eier i fellesskap skal komme alle til gode, til en rimelig pris.

MER DETALJER OM MODELLEN VÅR

Følg denne QR-koden eller se rødt.no/makspris-pa-1-2-3
for vedlegg og flere detaljer

Noter

1. Tall for strømpris etter strømstøtte er basert på SSBs tall for 2023, 66 øre. Tallene for nettleie er også det, men justert opp for forventet nettleievøkst i 2024 ifølge NOU 2024:6
2. NVE 2024. Konesjonskraft og konesjonsavgifter. <https://www.nve.no/konesjon/konesjonsbehandling-av-vannkraft/oppfoelging-av-vassdragskonesjon/konesjonskraft-og-konesjonsavgifter/>
3. Alt sør for Trøndelag og Møre og Romsdal
4. (medregnet strømstøtte, strøm, nettleie, og avgifter)
5. Tall hentet ut herfra <https://www.ssb.no/statbank/table/11011/tableViewLayout/1>
6. I utregningene av strømkostnader i dette dokumentet bruker vi derfor strømpriser fra 2023 og nettleie justert opp for anslaget i 2024.
7. SSB 2022. Rapporter 2022/36 Økonomiske konsekvenser av høye kraftpriser og strømstønad. RAPP2022-36.pdf
8. <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/nyhetsarkiv/mindre-respons-pa-prissignaler-enn-ventet2/>
9. Side 97 <https://www.ssb.no/energi-og-industri/energi/artikler/okonomiske-konsekvenser-av-hoye-kraftpriser-og-stromstonad>
10. <https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/hvilke-husholdninger-rammes-av-hoye-strompriser>
11. <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/1-av-3-leietakere-sliter-med-a-holde-boligen-varm/>
12. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2024/svar-pa-budsjettsporsmal/id2994713/?bq=str%C3%B8mutgifter&expand=3010925>
13. <https://www.regjeringen.no/contentassets/0f626d2e10ef48e591d2ceefce3546dc/vista-analyse-dnv-rapport-2022-34-virkninger-av-hoye-strompriser.pdf>
14. SSB 2022 <https://www.ssb.no/energi-og-industri/energi/artikler/moderate-stromsjokk-for-de-fleste-i-naeringslivet>
15. Her er mye god statistikk: <https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/virksomheter-og-foretak/statistikk/elektrisitetsnaeringens-okonomiske-utvikling>
16. Vista Analyse | Rapport 2022/34 side 26. <https://www.regjeringen.no/contentassets/0f626d2e10ef48e591d2ceefce3546dc/vista-analyse-dnv-rapport-2022-34-virkninger-av-hoye-strompriser.pdf>
17. <https://www.ssb.no/energi-og-industri/energi/artikler/moderate-stromsjokk-for-de>

fleste-i-naeringslivet

18. <https://www.de-facto.no/category/publikasjoner/>

19. De Facto, side 23

20. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/forurensning-og-klima/statistikk/utslipp-til-luft/artikler/laveste-klimagassutslipp-siden-1990>

21. <https://www.tu.no/artikler/elkem-kutter-i-produksjonen-skal-selge-strommen-pa-markedet/524478>

22. <https://www.bt.no/nyheter/okonomi/i/on64lW/hydro-stenger-midlertidig-ned-deler-av-aluminiumproduksjonen-som-foelge-av-reduisert-etterspoersel>

23. <https://e24.no/naeringsliv/i/g6Xg10/de-ekstreme-stroemprisene-gjoer-at-alcoa-lista-stenger-ned-produksjon>

24. <https://www.hydro.com/en/global/investors/reports-and-presentations/quarterly-reports/>

25. https://www.europower.no/okonomi/her-er-lonnslisten-ti-toppsjefer-tjener-over-4-millioner-kroner-hver/2-1-1515579?utm_source=sdrn%3Avg%3Aarticle%3AkEOAOQ

26. <https://borsen.dagbladet.no/nyheter/statkraft-sjefen-bonus-for-dyr-strom/76869426>

27. Europower. Feil i tabell, små- og stor-kraft er forvekslet. <https://www.europower.no/produksjon/vindkraften-bli-norskere-na-er-56-prosent-utenlandsk-eid/2-1-1678238>

28. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/miljoregnskap/artikler/ressursrenten-i-vindkraftnaeringen>

29. <https://www.samfunnsokonomien.no/aktuell-analyse/vindkraft-pa-land-historien-om-ressursrenten-som-blaste-bort/>

30. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2025/svar-pa-budsjettsporsmal/id3052998/?expand=3071779&page=15>

31. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok15-202425-0468-vedlegg.pdf>

32. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=100443>

33. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok15-202425-0468-vedlegg.pdf>

34. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=100186>

35. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2025/svar-pa-budsjettsporsmal/id3052998/?bq=vannkraft&party=R%C3%B8dt&expand=3067189>

36. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok15-202425-0468-vedlegg.pdf>

37. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal->

og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=100443

38. Figur 3 <https://www.ssb.no/energi-og-industri/energi/artikler/hva-er-gjennomsnittlig-stromforbruk-i-husholdningene>

39. https://www.nrk.no/vestland/billig-straum_-i-denne-kommunen-betaler-innbyggerane-aldri-meir-enn-32-ore-kwh-1.16761857

40. https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

41. <https://thema.no/rapporter/nordeuropeisk-dypdykk-ny-rapport-om-sluttbrukermarkedet-for-strom-ute/>

42. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/EU-EOS-informasjon/EU-EOS-nytt/2023/eueos-nytt--20.-mars-2023/reform-av-eus-elektrisitetsmarkedsdesign/>

43. <https://www.nettavisen.no/okonomi/mdg-vil-endre-stromtotten-gar-til-den-som-har-mest/s/5-95-1703095>

44. <https://www.energinorge.no/nyheter/2022/foreslar-vannkraftbonus-til-husholdningene/>

45. <https://www.dn.no/innlegg/kraft/norgespris/stromnettet/et-potensielt-kritisk-problem-ved-norgesprisen/2-1-1778476>

46. <https://www.huseierne.no/nyheter/hvordan-skal-fremtidens-stromstotte-se-ut/>

47. <https://www.vg.no/nyheter/i/8qjnOr/kommunen-betaler-bare-40-oere-ffor-stroemmen-godt-fornoeyd>

48. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=81111>

49. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=81111>

50. <https://www.norges-bank.no/aktuelt/nyheter-og-hendelser/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport/2024/ppr-32024/nettrapport-ppr-32024/>

51. <https://www.europower.no/forbruker/har-7-6-ore-i-snitt-i-paslag-disse-stromsalgselskapene-tjente-mest-pa-kundene/2-1-1554514>

52. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2021-2022/inns-202122-136s/?m=2>

53. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2022-2023/inns-202223-192s/?m=3&c=False>

54. <https://www.fornybarnorge.no/contentassets/cda4c5a85b0a4bac8bbd49d5771dd894/kortere-ledetider-for-ny-kraftproduksjon-2022.pdf>

55. <https://www.sintef.no/siste-nytt/2023/hva-skal-til-for-a-halvere-energibruken-i-norske-bygg-og-hvordan-kommer-vi-dit/>

56. <https://e24.no/energi-og-klima/i/bm7n3g/stroemsparing-kan-kreve-410-mrd-syns->

ikke-det-er-avskrekkende-dyrt

57. <https://www.tu.no/artikler/stromprisen-faller-men-nettleien-har-aldri-vaert-hoyere/553097>

58. <https://www.nve.no/media/17408/rapport-framskriving-nettleie.pdf>

59. <https://www.europower.no/nett/ikke-mulig-a-se-virkninger-av-den-nye-nettleiemodellen/2-1-1601956>

60. <https://forbrukerguiden.no/normalt-stromforbruk/>

61. <https://dinside.dagbladet.no/okonomi/stromforbruket-maned-for-maned/62097345>

62. 66 øre, snittet av fylkesprisene sør for Trøndelag og Møre og Romsdal i 2023 etter strømstøtte

63. Strømpris når snittpris ender litt under maksprisen, satt til 30 kr

64. Ved halvparten av forbruket på dagtid hverdag og halvparten helg/natt.

65. (basert på snittpriser for strøm 2023 i fylkene i Sør-Norge, fratrukket strømstøtte. Nettleien er justert opp tilsvarende anslaget i NOU 2024:6 om utviklingen fra 2023-2024)

66. Høyre har sagt de vil kutte, men ikke hvor mye. Vi har satt den til 13 øre før moms

67. Høyre har ikke kommet med noe tall, så vi skriver 100 kr

68. Manifest analyse 2022, Det store strømsjokket.

69. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2024/svar-pa-budsjettsporsmal/id2994713/?page=53&expand=3008623>

70. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2025/svar-pa-budsjettsporsmal/id3052998/?bq=merverdiavgift&party=R%C3%B8dt&expand=3068825>

